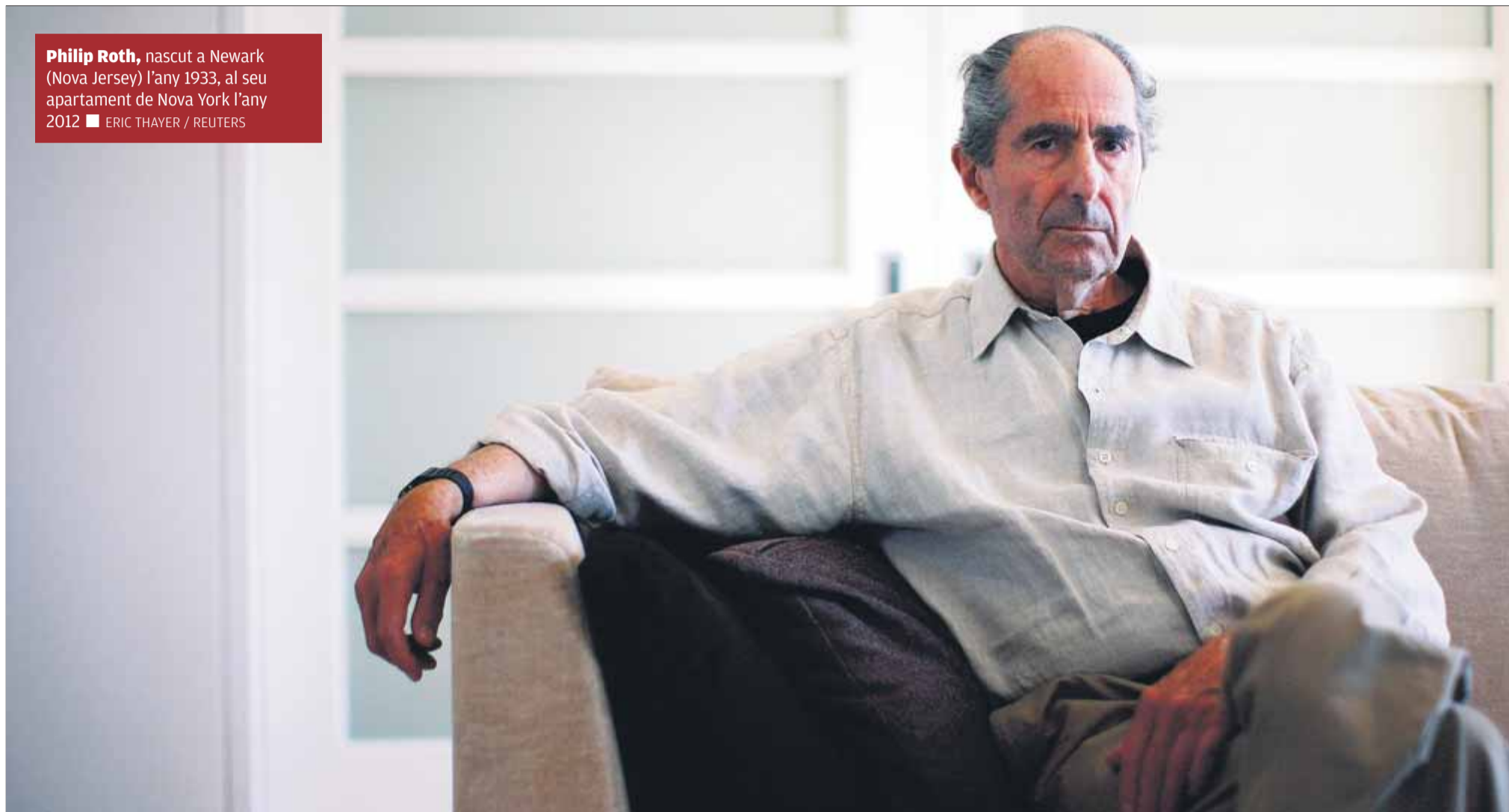

Cultura i Espectacles

Adeu a un referent de la literatura nord-americana

Philip Roth, nascut a Newark (Nova Jersey) l'any 1933, al seu apartament de Nova York l'any 2012 ■ ERIC THAYER / REUTERS

Una insuficiència cardíaca ha posat fi a la vida de l'escriptor nord-americà en un hospital de Nova York als 85 anys, després d'una llarga lluita contra el càncer

Mor el geni Roth

David Castillo
BARCELONA

Una insuficiència cardíaca ha posat fi a la vida de Philip Roth en un hospital de Nova York als 85 anys. Roth havia lluitat contra el càncer i ho havia reflectit en algunes de les seves novel·les amb la figura de personatges solitaris, nedadors preocupats perquè les operacions els deixaven les seqüeles de les pèrdues d'orina. La majoria de les seves novel·les més bones han estat traduïdes al català. L'escriptor de

Nova Jersey va ser guardonat amb el Pulitzer el 1998, per *Pastoral americana*, i dos cops amb el National Book Award: el 1960 per *Goodbye, Columbus* i el 1995 per *El teatre d'en Sabbath*, per als lectors més exigents la novel·la més ferotge, amb algunes escenes memorables, i protagonitzada per un titellaire amb artrosi als dits. Es faran una idea del desig del protagonista, que no es pot reprimir i es masturba sobre la tomba de la seva amant mentre intenta controlar amb la

mirada el cotxe del fill de la dona, patruller de la policia nocturna.

El desig i la família han estat dos dels components primordials de la narrativa de Philip Roth des de la seva primera obra, *Goodbye, Columbus*, datada el 1959. Aquí recrea un idil·li estival de dos joves de diferent classe social de Newark, ciutat de Nova Jersey pròxima a Nova York. En aquesta població mítica de la seva joventut, Roth ha recreat algunes de les seves obres més rellevants. De fet, la seva no-

vel·la més popular, *El trastorn de Portnoy*, datada a la segona meitat dels anys seixanta, també s'interroga sobre la iniciació eròti-

Al Newark de la seva joventut, Roth escenifica algunes de les seves novel·les més rellevants

ca d'un adolescent als anys quaranta, amb retrats grotescos dels pares i de la comunitat jueva. Cal dir que el mateix Roth va reconèixer que tot era ficció malgrat les desaprovacions de les comunitats ortodoxes hebrees. El retrat del seu pare a *Patrimoni. Una història vertadera* és un dels monuments d'amor més importants que s'han escrit a la memòria del pare, només comparable als poemes d'Ausiàs March o de Jorge Manrique. Roth envia una carta d'amor al seu pare,

un agent d'assegurances jubilat, que als 86 anys lluita de manera infructuosa contra un tumor cerebral després d'una diagnosi confusa i la pèrdua de la visió d'un ull. En un dels moments culminants, explica l'actitud del pare: "No es deixava vèncer per la història; estava senzillament fent el que havia fet tota la vida: superar la dificultat següent." Descobrir el pare autèntic en una obra de no-ficció va ser per als lectors com recuperar la bondat del sàtir irreverent d'altres llibres seus.

L'APUNT

Docs, finestra a un espai de llibertat

Bernat Salvà

Un cineasta sirí infiltrat en una família gihadista; un viatge en tren a Treblinka que ens parla de l'Holocaust i del present; els netejadors de continguts *ofensius* de la xarxa; Jacques Mayol, l'home capaç de submergir-se a 100 metres a pulmó lliure... El món és ple d'històries apassionants, i el Docs Barcelona Festival ens n'ha portat 41. El documental cinematogràfic ha esdevin-

gut un espai de llibertat d'expressió que ha substituït en part la funció de la premsa tradicional, i al costat d'històries plenes d'humanitat hi trobem films de denúncia. A mesura que les grans corporacions han absorbit els mitjans tradicionals, el periodisme d'investigació ha entrat en declivi, però al camp del documental segueix ben viu, com es pot comprovar al Docs.

desesperació del protagonista. L'obra va ser adaptada per Isabel Coixet al film *Elegia*, el mateix títol d'una altra novel·la de Roth, cosa que va despertar les ires de l'escriptor de Newark. També va ser brutal l'última incursió de Roth en la literatura amb *Nèmesi*, del 2010, on narrava una epidèmia de poliomielitis l'estiu del 1944. El jove monitor de colònies veu com molts dels seus alumnes moren o són conduïts cap a la paràlisi, la mutilació, les cadires de rodes i els llits, mentre la guerra s'acabava com si fos una maledicció més

Tenia una forma de mirar el món amb amor i recança, amb distància i implicant-se

La malaltia és també un dels temes conductors de l'obra de l'escriptor de Newark. Les batalles contra el càncer o els dolors crònics d'esquena amb teràpies irresolubles van ser descrits des de la seva casa estudi de Connecticut, on el novel·lista escrivia dret per evitar el mal espasmòdic que el tenallava. Per exemple, a la *nouvelle* *El pit* –una de les primeres traduïdes al català, el 1976, per Edicions 62–, el personatge David Alan Kesh es transforma en un pit de setanta quilos, una transformació que el connecta amb dos dels autors predilectes com a professor de literatura, Kafka i Gogol. Trenta anys després recuperava el mateix personatge per a una altra obra, *L'animal moribund*, en què un professor i crític literari s'enamora d'una alumna quaranta anys més jove, Consuela Castillo, paradigma de la bondat i la voluptuositat, que també pateix un càncer de pit, cosa que provoca la

d'un estiu xafogós. La inquietant *Nèmesi* –una de les traduccions impecables que va fer Xavier Pàmies per a La Magrana quan encara editava– va tancar una sèrie de novel·les breus, que alguns vam interpretar com a conseqüència del càncer. Creïem que Roth imitava el seu mestre Saul Bellow, que va publicar, en l'últim tram de la seva obra, llibres breus per evitar que la mort no els deixés a mitges. No obstant això, Roth va posar el punt i final de manera solemne: no escriuria més, no necessitava construir més aquelles arquitectures, com a molt prometia algun text de tipus memorialístic, que ignora si els seus agents deuen tenir. Darrere quedava una obra fastuosa, la del més gran novel·lista americà d'una de les literatures nacionals modernes més importants. També una forma de mirar el món, amb amor i recança, amb distància i implicant-se, l'obra d'un home consternat de la segona meitat del segle XX. ■

Mirador

Complot dels suecs

El president Obama va condecorar Philip Roth a la Casa Blanca el 2011 ■ JIM WATSON (AFP)

David Castillo

Barcelona

Amb la mort de Philip Roth es mor també una de les marranades més grans que ha fet l'Acadèmia Nobel. Mentre s'han premiat any rere any una llista immensa d'escriptors mediocres, fins i tot el músic Bob Dylan o l'home de teatre Dario Fo, el nom de Roth se situarà al costat de Jorge Luis Borges o Nabokov i Tolstoi en els perjudicats dels jurats literaris suecs, només superats pel dels premis Nobel de la pau, plens de terroristes d'Estat.

Provinent d'una comunitat jueva de l'est d'Europa, Roth i molts dels escriptors jueus van convertir Amèrica en la primera potència novel·lística del món. Philip Roth és una continuació directa de Bernard Malamud i Saul Bellow per no parlar de Singer o de molts dels seus companys generacionals, com Norman Mailer, E.L. Doctorow i John Updike, únic no jueu, però que va adaptar un dels seus personatges cèlebres a aquesta ètnia, si la podem qualificar així. En una de les seves escasses obres de crítica literària, *El oficio: un escriptor, sus colegas i sus obras* –potser més un exercici de fil·lies i amistats del gremi–, Roth recuperava una conversa amb Isaac Bashevis Singer del 1976. El de Ne-

wark citava Kafka: "Què tinc jo en comú amb els jueus? Amb prou feines tinc res en comú amb mi mateix, i el que he de fer és quedar-me ben quiet en un racó acontentant-me a poder respirar". La negativitat religiosa amb què l'atacaven els seus detractors és falsa perquè cap dels grans escriptors americans no s'ha preguntat tant sobre la identitat, els miralls i les afinitats com el

Philip Roth va ser capaç, com ningú, d'explicar la vida, la mort, el dolor, l'amor i el desig

poderós Roth. Pocs han tractat els escriptors jueus dels anys de la càrcer de bruixes com ell ho va fer a *Em vaig casar amb un comunista*. Pocs han reflectit les comunitats jueves que desconfiaven de les velleïtats nacionalsocialistes del candidat republicà Charles Lindbergh el 1940, heroi de l'aviació i rabiós aïllacionista, descrites a *Complot contra els Estats Units*, un dels seus últims novel·lots, el 2004.

Dins d'aquesta memòria fugissera de la seva obra, cal citar també una altra de les seves obres importants, *Operació Shylock*, que manté reminiscències shakesperianes

com *El teatre d'en Sabbath*. La primera és l'única novel·la important que queda per traduir al català després de la interrupció que va patir La Magrana, que va presentar les versions de Xavier Pàmies d'*El teatre d'en Sabbath*, *Pastoral americana*, *La marca de l'home*, *Em vaig casar amb un comunista* i *Complot contra els Estats Units*, entre altres menors. Tampoc no estaria malament que algun editor assumís les obres del cicle protagonitzat per Nathan Zuckerman, tot i que estic segur que no entrarà dins les disponibilitats dels nostres editors.

Per acabar les observacions, vull recordar el sentiment d'orfandat que va provocar l'anunci de la retirada de Roth a començament d'aquesta dècada de calamitats de tota mena. Per compensar, al nostre mercat van aparèixer dos títols notables: l'autobiografia de l'actriu Claire Bloom, protagonista de *Candidejas* i esposa de Roth, que va erosionar i trencar l'opacitat que tant havia preservat l'escriptor. El retrat àcid de l'actriu es va equilibrar amb el d'una de les seves deixebles, Claudia Roth Pierpont –sense vincle familiar–, que va traçar una destacada biografia artística del narrador en paral·lel a la seva vida. Van ser dues cares de la ment extraordinària que va ser capaç, com ningú, d'explicar la vida, la mort, el dolor, l'amor i el desig. ■